

KAREL ČAPEK: O KOČIČCE, PEJSKOVI A KVĚTINKÁCH

V posledních Volných směrech vyčetlo se Josefu Čapkovi, že “nechodí na vernisáže sebedůležitějších výstav a že je mu důležitější pro národ se svým bratrem koukat se na Dášenu neb psát o své kočce”. Oddychl jsem si úlevou, když jsem toto našel; nejsem tedy už sám, komu se u nás dostalo veřejné pohany za to, že se zájmem pohleděl na tvory boží, a dokonce o nich psal. Už nemálo kazisvětů dalo najevo, že považují psaní o pejskovi nebo květinách za činnost jaksi nedůstojnou a uvádějící autora v obecné opovržení. Že se taková nedůstojná činnost občas stane světovou literaturou, to je ovšem jiná kapitola.

Nuže, mohl bych se chopit slova v zájmu květin, psů i koček a hlásat, že jsou to předměty hodné pozornosti už proto, že opravdu existují; ale raději bych v této souvislosti promluvil o něčem jiném, a sice o dětech. Vrtá mi totiž hlavou otázka, je-li pro píšícího muže nedůstojnou činností psát malým čtenářům dejme tomu o pejskovi a kočičce. Tážu se, je-li “důležitější pro národ”, běhá-li někdo po společenských vernisážích výstav, nebo pokouší-li se napsat čtení pro děti. Zdá se mi, že je tady něco důkladně popleteno v našem hodnocení. Mám totiž vážně za to, že není nedůstojno psát pro děti, ale že je velmi nedůstojno psát pro ně špatně. Myslím, že je do velké míry důležité pro národ, aby dětskou literaturu nepsaly jenom Andělky Piskařové Podbrdské, nýbrž aby to zkusili také jiní lidé; a shledávám s povděkem, že to dělají. Stane se, že autor, zapomínaje na svou důstojnost, napíše povídání pro děti; měli byste číst dopisy, které potom dostane, dopisy psané celými třídami a kreslené velkým dětským rukopisem, a pane Tenaten, napište nám zas něco takového, a my vás máme za to rádi, a kdesi cosi. Ujišťuju vás, že si pak autor pomyslí velmi upřímné (a vesměs žalovatelné) věci o těch chrámových strážcích kultury, kteří projevují své pohoršení nad jeho profánností.

A jdu dál, o hodně dál. Člověk, který po léta s jistým vědomím píše pro noviny, zvykne si myslet na lidi, pro které píše; shledává, že jeho odpovědný úkol je spíše cosi jako péci chleba pro všechny než míchat kulturní koktejly pro nějaký kavárenský stolokruh. Nejde jen o to, že píše pro veliký počet lidí, nýbrž o něco závažnějšího: že už tím se vřazuje do daleko širšího a složitějšího světa, ve kterém je místo pro všechny zkušenosti, zájmy a pohnutky. Pravím, že je špatným novinářem a špatným spisovatelem novin, kdo uzavírá sebe sama v jakoukoliv uzoučkovou duchovní specializaci. Být v novinách a psát pro noviny, to znamená mít především vztah ke všemu, co jest; nalézt živý, přímý, demokratický zájem o celou skutečnost bez intelektuálního fouňovství, jež štítlivě krčí nosem nad zájmy a pohnutkami těch druhých, kteří kopou merunu, pěstí kanáry, nadávají na vládu a počasí nebo se zachmuňují nad sloupci národního hospodáře. Každá exkluzivnost, ať je jakákoliv, má náklonnost přezírat všechno ostatní; je-li v tom omluvitelná, pokud zůstává na svém poli, stává se beznadějným a neschopným vrtáctvím, jakmile přenáší své hodnocení na život a zájmy všech. Jít s nějakou exkluzivností na děláni novin je jako chtít stříbrnou vidličkou orat lán pole. Je těžší mluvit ke všem než mluvit k vybranému kroužku; je to těžší tehdy, nechceme-li se stát jarmarečníky, demagogy a veřejnými lháři. Považuji za nesmírně “důležité pro národ”, jak se dělají noviny; zda dobře a odpovědně, nebo zda špatně a s použitím prostředků kulturně a mravně nízkých. Nebudu se ptát, zda by nebylo literárně vyšší a vznešenější psát básně místo novinářských fejtonů nebo lokálek, nýbrž budu se ptát, zda ty fejtony nebo lokálky přinesly něco kloudného pro život čtenáře novin, ať je to konduktér, posluhovačka, nebo vrchní rada. Nezapomeňte, že novinář může pokazit daleko víc, než co ve svém uzavřeném království berou v úvahu kulturní štamtiše.

Tož pravda: člověk, který píše do novin, pro novinový papír, upíraje oči na lidi, pro něž píše, nemá pocit, že plní jakýsi velejemný úkol, hodný ručního papíru a omezené tiráže; připadá si spíš jako dělník, ale ujišťuju vás, že to naprosto není pocit ponižující. Je jenom hloupé, přijde-li pak nějaký panáček a chce ho poučovat, že by neměl dělat tuhle hrubší práci, nýbrž něco bělorukého, například sloužit výlučným hodnotám nebo poučovat jiné. Taková řeč je

dobrá jen k tomu, aby se člověk podíval přes rameno a změřil si toho druhého od hlavy k patě: co dělat, člověče, můj svět je širší a musí v něm být místo pro mnohé; je-li vznešená literatura něco, co vylučuje ty všechny lidi, na které při práci upírám oči, tak spánembohem a já jdu s nimi. Ona to totiž není jen otázka povolání, ale i srdce.

Lidové noviny, 42, 21.1.1934, č. 36, s. 1-2.